

ЦЕНТР ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК
України і Українського Товариства охорони та досліджень
пам'яток історії та культури

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

ПОЛТАВСЬКЕ ОБЛАСНЕ ОБ'ЄДНАННЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ПОЛТАВСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ КРИЧЕВСЬКОГО

ПОЛТАВСЬКА ПЕТЛЮРІАНА

8

***Матеріали дев'ятих
Петлюрівських читань***

*Полтава
«Дивосвіт»
2019*

ВІКТОР САМОРОДОВ, СВИТЛАНА КИГИМ

Федір Петлюра (1876–1907) – брат Головного Атамана УНР

Наводяться маловідомі біографічні відомості про брата Симона Петлюри – Федора Васильовича. Охарактеризована його діяльність на агрономічній ниві.

Ключові слова: Федір Петлюра, духовна освіта, Ново-Олександрійський сільськогосподарський інститут, повітовий агроном, Пригарівське сільськогосподарське товариство.

Little-known biographical information about Symon Petliura's brother – Fedir Vasyliovych is given. His activity in agronomy is characterized.

Keywords: Fedir Petliura, religious education, Novo-Oleksandria Agricultural Institute, county agronomist, Pryhariv Agricultural Society.

Широкий громадський загал українців знає, що велика полтавська козацько-міщанська родина Василя та Ольги Петлюр прославилась завдяки одному зі своїх синів – видатному державному й політичному діячеві, публіцисту Симону Петлюрі (1879–1926). Що ж до інших з усіх 12-ти братів і сестер, то доля не була до них такою прихильною. Одні з них померли при народженні, а хтось був невинно знищений радянською владою [1]. Автори зосередили свою увагу на постаті одного із старших братів Симона Васильовича – Федора, який раніше був добре відомий в агрономічних колах Полтавщини.

Як і всі інші діти Петлюр, Федір Васильович народився у Полтаві. Ріс він у дружній, працьовитій сім'ї. Тут шанували українську історію і культуру, свято берегли традиції та християнську віру. Батько дуже хотів, щоб кожен з його синів пішов дорогою пастирського служіння. Як і інші брати – Іван, Симон та Олександр, Федір одержав духовну освіту. Спочатку навчався в Полтавському духовному училищі (зараз тут розмістився аграрно-економічний коледж Полтавської державної аграрної академії), у 1898 р. закінчив Полтавську духовну семінарію (нині в цьому приміщенні – перший навчальний корпус Полтавської державної аграрної академії). Після чого, з серпня 1899 р., протягом двох років, викладав Закон божий і співи у Міністерському двокласному чоловічому училищі міста Карлівки Костянтиноградського повіту (нині райцентр Карлівського р-ну Полтавської обл.) [2]. Хор під керівництвом Ф. В. Петлюри, який скла-

дався з 26 хлопчиків училища, одержав оцінку «досить пристойного» на зустрічі з Владикою в церкві м. Карлівки у 1900 р. [3].

Занурившись у буденне життя сільської глибинки, Федір зрозумів, як важливо і необхідно для селян мати ґрунтовні сільськогосподарські знання. З цією метою у 1900 р. вступив до Ново-Олександрійського сільськогосподарського інституту (у 1914 р. інститут з міста Пулави (Польща) був евакуйований до Харкова, нині – це Харківський національний університет імені В. В. Докучасва). Під час навчання в ньому зазнавав нестатків, бідував і вимушений був підробляти грошовими уроками. Студентом 4-го курсу, під час тимчасової перерви в заняттях, Федір Васильович був запрошений Полтавською повітовою земською управою для виконання обов'язків повітового агронома. Тоді молодий, енергійний, обізнаний агроном успішно справився зі своїми складними обов'язками і заслужив повагу і симпатії сільського населення.

Восени 1905 р. Ф. В. Петлюра успішно витримав державний екзамен і одержав звання вченого агронома 1-го розряду. Від березня 1906 р. почав працювати повітовим агрономом у м. Кобеляки, де служив до кінця свого короткого життя. У некролозі, написаному губернським земським агрономом Полтавської губернії Ю. Ю. Соколовським, надрукованому в часописі Полтавського сільськогосподарського товариства «Хуторянин», зокрема, було зазначено: «...Він мріяв посвятити все своє життя службі пародові, сипом якого він і був». І далі: «Володіючи солідними знаннями, кипучою енергією, ініціативою й даром слова, Федір Васильович, незважаючи на короткий строк своєї служби, встигнув багато зробити для покращення сільського господарства у Кобеляцькому повіті» [6, с. 323]. Будучи талановитим публіцистом Юрій Юрійович хотів навіть підготувати окрему статтю, присвячену докладному огляду діяльності Ф. В. Петлюри. Сам цей факт – промовисте свідчення чеснот небіжчика. Цікаво, що Ю. Ю. Соколовський також був, як і Федір, випускником Ново-Олександрійського сільськогосподарського інституту (1897). У 1912–1917 рр. він тісно співпрацював із молодшим братом Ф. В. Петлюри – С. В. Петлюрою, одним із видавців москвського журналу «Украинская жизнь». До цього часопису Ю. Ю. Соколовський надсилав свої дописи [5].

Про авторитет Ф. В. Петлюри свідчить той факт, що у 1906 р. він був обраний першим головою Пригарівського сільськогосподарського товариства. Це був філіал Полтавського сільськогосподарського товариства, який знаходився у с. Бреусівка Кобеляцького повіту. На цій посаді перебував до кінця життя. Помер 5 квітня 1907 р. на 31 році життя в повному розквіті сил при певних обставинах, коли

повертався зі зборів повітової земської Кобеляцької управи. Офіційно вважали, що це сталося від серцевого нападу, але його родина не вірила в цю версію смерті, можливо, через те, що Федір брав активну участь у роботі українських революційних організацій.

Похований у Кобеляках. Відомо, що за рік до смерті він одружився на доньці протоієрея Кобеляцького собору, вчительці гімназії. Після смерті чоловіка вона обіймала посаду директора жіночої гімназії у м. Костянтинограді (нині м. Красноград, райцентр Харківської обл.). Чи лишилися у них нащадки невідомо [1].

До згаданого номера часопису «Хуторянин» прикладалась листівка з прізвищами померлих членів Пригарівського сільськогосподарського товариства, першим в ній значиться голова Товариства Ф. В. Петлюра. Нещодавно цей документ поповнив фонд родини Петлюр, створений у Полтавському краєзнавчому музеї імені Василя Кричевського.

Таким чином, бачимо, що Федір Васильович Петлюра був непересічною особистістю. Він вдало поєднував у собі риси культурної та освіченої людини з харизмою організатора. Це було типовим для зачинателів земської агрономії, біля витоків якої на Полтавщині стояв цей добродій. Розвідку про нього хотілось закінчити філігранною фразою історика О. Климчука про те, що Ф. В. Петлюра поєднував у собі «традиційно-полтавську ґрунтовність» [4]. Ці слова згаданий дослідник сказав про молодшого брата – Симона Петлюру. Ми ж, адресуючи її Федору Васильовичу, можемо констатувати, що він був таким же!

Джерела та література

1. Мокляк В. Матеріали до родоводу Петлюр / В. Мокляк // Полтавська Петлюріана: матеріали П'ятих Петлюрівських читань. – Полтава, 2001. – Число 4. – С. 20–32.
2. Памятная книжка Киевского учебного округа на 1900 год. Ч. 1: Полтавская губерния. – Тип.-Лит. И.Н. Кушнарев и Ко, 1900. – С. 156.
3. Полтавские епархиальные ведомости. – Полтава, 1900. – № 35. – С. 2233.
4. Пустовіт Т. Чоловік «традиційно-полтавської ґрунтовності» / Тарас Пустовіт // Зоря Полтавщини. – м. Полтава. – 2009. – 22 травня. – С. 13.
5. Самородов В. М., Кигим С. Л. Полтавське сільськогосподарське товариство (1865–1920 рр.): історія, звичаї, першопостаті / В. М. Самородов, С. Л. Кигим. – Полтава: Дивосвіт, 2015. – 160 с.
6. Соколовский Ю. Федор Васильевич Петлюра (некролог) / Ю. Соколовський // Хуторянин. – Полтава, 1907. – № 18. – С. 322–323.

